

JARMO SAARTI

KIETA HOTEM JA
KOMUTIALAINEN
MUSIIKKI

Kheta Hotem ja komutialainen musiikki

uuden suomalaisen oudon musiikin vastakulttuurin
virrassa 2000-luvulla

Jarmo Saarti

Kheta Hotem ja komutialainen musiikki

uuden suomalaisen oudon musiikin vastakulttuurin
virrassa 2000-luvulla

Komutia
2024

Taitto: Jarmo Saarti
Julkaisija: OmrajItraas, Kuopio
Suomen tietokirjailijat ry on tukenut kirjahanketta
© Jarmo Saarti & kuvaajat

Kustantaja: BoD · Books on Demand GmbH,
Helsinki, Suomi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa
ISBN 978-952-80-8479-2

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo.....	1
Kiitokset	2
Kohti Komutiaa	3
Matkalla Komutiaan	7
Komutian häilyvä sijainti	28
Komutialainen vesirituaali	36
Alussa oli rytmi – sitten tuli ääni.....	44
Kollektiivinen improvisointi ja luova tila.....	62
Alakulttuuri ja sen elintilat	75
Soittimet ja soitinrakennus	89
Teknologia ja taide	104
Kheta Hotem keikoilla.....	116
Komuutti.....	137
Julkaistut äänitteet	142
Kheta Hotem	142
Kheta Hotem sivuprojektit	197
Kheta Hotemin videoita Internetissä	200
Artikkeleita ja arvioita.....	202
Muut lähteet.....	206

Kiitokset

Kirjan teksti pohjautuu allekirjoittaneen kokemuksiin ja muistikuviiin musiikilliselta matkalta Komutiaan ystävien kanssa. Sen lisäksi olen dokumentoinut kulttuurista ilmiötä, jota kutsuttiin New Weird Finlandiksi.

Teosta varten on haastateltu tässä piirissä vaikuttaneita henkilöitä: Hannu Pelkonen, Raino ”Anssi” Kukkonen, Tero Nieminen, Sami Virtanen, J. Koho, Jukka Nousiainen, Jari Kaukua, Tiitus Petäjaniemi ja Juri Joensuu. Keijo Virtasta en ikävä kyllä ehtinyt haastatella teokseen, joten hänestä tässä on käytetty toisen käden muistikuvia ja tulkintoja. Otteet haastatteluista on erotettu selvästi kirjan tekijän tulkinnoista ja mielipiteistä.

Teokseen ovat antaneet kuviaan bändin keikkoja ja muuta toimintaa tallentaneet Leila Pörsti, Aarni Virtanen, Jarmo Saarti, Hannu Pelkonen ja Anssi Kukkonen. Myös joitakin tunnistamattoman tekijän keikkakuvia on käytetty, todennäköisesti niidenkin kuvaaja löytyy yllä olevasta nimelistasta.

Kiitokset kaikille teoksen tekemiseen ja sen sisältöön vaikuttaneille suuresta panoksestanne. Ilman teitä ei tätä teosta olisi.

Kiitokset myös Suomen tietokirjailijat ry:lle teoksen tekemisen mahdollistaneesta apurahasta ja Arja Juntuselle avusta oikoluvussa.

Jarmo Saarti

Kuopio 1.11.2024

Kohti Komutiaa

*... hantien noitia jaetaan tarinankertajiin
(mant-ku, kertovat arvoituksia ja tarinoita
iltatulen ääressä, etsivät syitä huonoon
onneen), laulajiin (ärox-ku, laulavat
ikiaikaisia lauluja taianomaisen
kielisoittimen (panan jux) säestyksellä),
ennustajiin (ulom-ku, selittävät unista
mennyttyä, nykyistä ja tulevaa, tuovat viestejä
hengiltä), taikojiin (nukol-ku, "hauskat
miehet", puhuvat eläinten äänillä, kutsuvat
henkiä, ennustavat metsästysonnea pimeässä
kodassa), parantajiin (jisol-ku, "huutavat
miehet", tekevät matkoja aliseen, tuovat
tullessaan onnettomasti kuolleiden sieluja,
imevät sairauksia itseensä) ja rummun eli
kannuksen soittajiin (jolto-ku, viestivät
kannuksilla henkien kanssa). (Joutavainen
2018.)*

Tämä kirja kertoo Kheta Hotem -yhtyeen tarinan ja johdattaa lukijansa samalla orkesterin myyttiseen musiikilliseen maailmankuvaan. Yhtyeen taustalla on pitkäaikainen musiikillinen yhteistyö sen jäsenten kesken. Se alkoi aktiivisena jo 1980-luvulla ja on jatkunut aina tähän päivään asti. Elävänä ja muuntuvaaisena.

*Joensuun ylioppilastalo, kun avattiin,
siellä oli siellä studiossa keikka Hotalla, aika
iso porukka: Jarmo, Anssi, Hannu, Ismo
(Björn), Martti Haila, Mömmön Jouni oli ja*

*innostui hirveästi meidän touhuista, käytiin
kerran sen luona soittamassakin, tykkäsi
meidän meiningistä. (Kukkonen 2023)*

Yhtyeen musiikilliseen maailmaan ovat vaikuttaneet niin suomalainen kansanmusiikki kuin etniseen perinteeseen pohjautuva maailmanmusiikki. Sen lisäksi merkittävinä vaikuttajina ovat olleet blues, rock ja jazz – erityisesti kaikki kokeellisempi ja uutta etsivä musiikki ja sen eri tyylisuunnat.

Kheta Hotem ensimmäisen levynsä aikoihin 2000-luvun alussa – Tero, Keijo, Jarmo, Anssi ja Hannu

Henkisenä musiikillisena kotina on ollut vaihtoehtoinen ja performansseihin tähtäävä musiikillinen ja monitaiteinen toiminta. Se on näkynyt

sekä äänitteiden kansisuunnittelussa, että erityisesti keikoilla, jossa visuaaliseen näytävyyteen on panostettu eri tavoin.

Yhtyeen jäsenet ovat myös laajentaneet musiikillista ilmaisuaan sekä esityksillä, kuvataiteella ja kirjallisilla töillä. Näillä on luotu omaa, Komutiaan liittyvää mytologiaa. Performanssit ja erilaisia tiloja ja tapahtumia valtaavat keikkaesiintymiset ovat olleet Kheta Hotemille ominainen tapa luoda taidetta ja tuottaa uutta musiikkia. Lisäksi yhtyeen jäsenillä on ollut kirjallisia ja kuvataiteellisia intohimoja.

Jarmo Saarti oli soittanut Keijon kanssa ja Khēm oli silloin aktiivinen – Keijo pyysi Jarmon mukaan ja Hannu tuli sitten jollekin keikalle mukaan – Terhon Pertti mukana myös. Keijolla oli vanhoja suomalaisia runoja, joita se oli säveltänyt. Tämä meni vielä Keijon ehdoilla ja se oli biisipohjaista toimintaa. Rytmikuviota ja taustaa tuli tätä kautta mukaan, suomalaisugrilaiskuvio ja kurkkulaulu tuli myös tätä kautta. Teron kautta sitten didgeridoo ja kurkkulaulu, jota hän kehitti omaksi tyylikseen. Tästä muotoutuivat Khetan keskeiset elementit.
(Pelkonen 2023)

Yhtyeen historia on sekä tarina musiikin ja taiteellisen luomisen murroksesta että äänitys- ja viestintätekniikan nopean kehityksen ansiota. Kotiäänitysteknologia kehittyi valtavaa vauhtia 1970-luvun alusta lähtien. Äänen käsittelyn ja tuottamisen digitalisoituminen 1990-luvun kotitietokoneiden vallankumouksen myötä avasi

uuden maailman laadukkaan ja itsenäisen musiikin tekemiseen ja tuottamiseen sitä haluaville. Samalla ääniteknologisten välineiden, tietoverkkojen ja ohjelmistojen tultua jokapäiväisiksi työkaluiksi, mahdollistui korkeatasoinen kotistudiotoiminta ja laadukkaiden äänitteiden nopea jakelu ympäri maailmaa.

*Vuosituhatteen vaihdetta, kun lähestyttiin
ja sen yli, silloin oli Keijon kanssa jotain ja
käytiin teatteri Miilun tiloissa, Keijo, minä,
Antti Sadinmaa, Hännikäisen Jouko ja
Nybackan Sami. (Joensuu 2023)*

Tieto- ja viestintäteknologioiden digitalisoituminen ja niissä välitettävien erilaisten palveluiden kehittyminen muutti 1990-luvun loppupuolelta alkaen täysin musiikin jakelun ja erityisesti alakulttuurisen musiikin levittämisen koko maailmassa.

Syntyi merkittävä, julkisten ja kaupallisten toimijoiden rinnalla elävä ja kehittyvä kulttuurinen toimijamaailma, jossa on mahdollista kokea, jakaa ja tehdä yhdessä - paikasta riippumattomasti - omanlaistaan musiikkia ja kulttuuria omilla ehdoillaan.

Tämä kirja kertoo Kheta Hotem yhtyeen ja sen jäsenten musiikillisen tarinan lisäksi palan vastakulttuurisen musiikkimaailman ja sen kehittymisen historiaa viime vuosikymmeninä sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti.

Matkalla Komutiaan

*- Mikä Komutia, missä se on? Rudi oli
kysynyt minulta Saksassa, kun oli huomannut
maininnan "recorded in Komutia"
lähettämäni cd-levyn paperissa.*

*- Se ei ole mikään ... tai oikeastaan se
vasta onkin ... Se on ... se mistä äänet
tulevat. (Virtanen 2004, 10 – 11.)*

Kheta Hotemin juuret ovat 1980-luvulla. Silloin alkoi tiivis musiikillinen yhteistyö Hannu Pelkosen ja Jarmo Saartin välillä. He olivat tutustuneet toisiinsa jo 1970-luvun loppupuolella oltuaan samalla luokalla lukiossa Kuopiossa. Molempia innoitti erilaisen ja kokeellisen musiikin kuunteleminen ja tekeminen.

Yhteisenä kiinnostuksena olivat sekä musta blues että tuona aikana nopeasti kehittyvä valkoinen rock ja progressiivinen musiikki. Lukioaikana he tutustuivat myös kokeelliseen mustaan jazzmusiikkiin, josta tuli merkittävä tekijä vapaan improvisoinnin osaamisen kehittymisessä myös heidän omassa musiikin luomisessaan.

Matka kohti rajojen hakemista ja rikkomista alkoi jo koulussa. Lukioaikana he alkoivat harrastaa myös kuvallista ja kirjallista ilmaisua julkaisemalla luokkalehteä underground-hengessä, joka tuli suomalaiseseen laajempaan tietoisuuteen sekä musiikin, että sarjakuvien ja kirjallisuuden kautta. Samalla alkoi kehittyä heidän performatiivisen taiteen ja hätkäyttämisen estetiikan kokeilut.

Niistä ehkä merkittävin kokonaistaideteos oli koulun luokkaan pahvilaatikoista tehty avaruusasema ja kouluruokalan seinälle perunamuussilla liimatut julisteet, joita muut luokkalaiset ja opettajat ihmettelivät. Mukana ryhmässä oli myös Jaakko Korpisaari, jonka kanssa kokeellisen taiteen tekeminen ja yhteistyö on jatkunut lukiovuosien jälkeen.

Rock-Volga yhtye 1970-luvun lopulla. Kuopion yhteiskoulun lukion luokkalaisia valmistautumassa keikalle. Jarmo Saarti vasemmalla ja Hannu Pelkonen toinen oikealla.

Saarti jatkoi vapaan improvisoinnin kokeiluja Kuopiossa. Pelkonen siirtyi puolestaan opiskelemaan Joensuun korkeakouluun (vuodesta 1984 yliopisto). Opintojen lisäksi Pelkonen osallistui aktiivisesti kaupungin musiikki- ja kulttuurielämään. 1980-luku olikin joensuulainen populaarimusiikin uuden aallon kultakausi. Alueelta nousi kansalliseen tietoisuuteen

useita yhtyeitä ja paikallinen rock-kulttuuri eli aktiivista vaihetta (ks. esim. Arkko 2018).

Tarkka toisten kopiointi ei enää kiinnostanut vaan aloin etsiä omaa ilmaisua ... miltä tää kuulostaa ajattelu johti siihen, että raaputettiin styroksilla mikrofonია ja pantiin se muovipussiin ja puristeltiin ja etsittiin kummallisia ääniä, tutkittiin sitä, että mistä syntyis rytmiä ja mistä ääntä. Varmasti kivikaudellakin ihmiset hakkasi kiviä ja löysivät siitä rytmiikan ja kummallisia ääniä... (Pelkonen 2023)

Valtavirtaan solahtaneiden yhtyeiden lisäksi Joensuuhun kehittyi 1980-luvulla vaihtoehtoisen musiikin esittäjien ja yhtyeiden verkosto, jossa soittajat liikkuvat yhtyeestä toiseen ja harjoittelivat samoilla treenikämpillä.

Hailan Masa tuli kuvioihin mukaan, hengenheimolainen, samoja aikoja 1985-86, jolloin valmistuttiin yliopistosta. Tutustuttiin Joensuussa muihinkin musaa tekeviin, niihin aikoihin uuden aallon poreilua läpi yliopistoporukan, kaikenlaista soittajaa, Jarmo Saarti, minä ja Masa, Kupiaisen Jaska ja Anssi ydinryhmä – samanhenkistä porukkaa. (Pelkonen 2023)

Hannu Pelkosen taidenäyttelyn avajaisorkesteri valmistautuu keikkaan 1980-luvun alkupuolella Joensuussa. Anssi Kukkonen toinen vasemmalla uuden uusi Roland SH-101 syntikka kainalossaan.

Raino ”Anssi” Kukkonen tuli samoihin aikoihin opiskelemaan Joensuuhun, ja hän sekä Hannu Pelkonen alkoivat harrastaa yhdessä musiikkiin ja kulttuuriin liittyvää toimintaa. Samalla he aloittivat tutustumisen eri musiikillisiin tyyliin ja soitinteknologioihin. He järjestivät myös soitannollisia happeningeja ja ryhtyivät aktiivisen kulttuurityön, johon kuului mm. keikkojen järjestämistä ja DJ-toimintaa.

Joensuun yo-kunnan joku liikuntapäivän iltabileet, kulttuuriyhdistys Aino mukana, happening, jossa oli mun syntikka ja Hannu esitti no-teatteria. 1980-luvun puolivälin jälkeen, mullakin oma syntikka käytössä.

*Tehtiin oma päättymätön filmiluuppi ja yksi
sivari, sivarivaatteissa suoritti itsensä
tydyttämisesityksen, joka ei onnistunut.
Projektorin filmi juuttui ja filmi paloi läpi ja
sulake paloi ja esiintyjä totesi, ei ota eteen ja
heitti pornolehden yleisöön ja maine kasvoi
tempauksesta – tykättiin tehdä tempauksia.
(Kukkonen 2023)*

Kukkonen kiinnostui myös syntetisaattoreista, jotka kehittyivät 1980-luvulla nopeasti uusien äänisignaalin muokkaukseen liittyvien tekniikoiden myötä. Komponenttien halpeneminen ja massatuotanto alensivat näiden soitinten hintoja niin, että vähävaraisten opiskelijoidenkin oli mahdollista hankkia niitä käyttöönsä.

*HOTA valmistautuu keikkaan 1980-luvun
puolivälissä Joensuussa. Jarmo virittelee tabloja.*

Näinä aikoina syntetisaattorit haastoivat jopa sähkökitaran keskeisimpänä populaarimusiikin soittimena. Tämä johtui pitkälti siitä, että hankalasti hallittavat ja ohjelmoitavat syntetisaattorit saivat rinnalleen helposti ohjattavia ja ohjelmoitavia malleja. Lopullinen muutos oli laiteiden sisäisten muistien laajeneminen. Tämä yhdistettynä sekvensserien ja rytmikoneiden integroitumiseen soittimiin teki niistä työasematyyppisiä työkaluja, joiden avulla yksi soittaja pystyi periaatteessa toimimaan orkesterina.

*Olin käynyt Turussa ja ostanut Ornette Colemanin Dancing in your head levyn ja tulín yöjunalla, menin kotiin aamu 7:ltä ja kuuntelin ekan puoliskon. Se iski niin kovaa, että istuin vaan monttu auki ja kuuntelin että, mitä tää on ja menin sitten herättämään Anssin ja sanoin, nyt kuunnellaan tätä ja Anssilla sama kokemus, juotiin kahvia ja kuunneltiin levyä ja todettiin, että meidän pitää perustaa bändi. Se oli vuonna 1983.
(Pelkonen 2023)*

Toinen juonne orkesterin kehityksessä nousee Jarmo Saartin ja Keijo Virtasen musiikillisesta ja kirjallisuuteen liittyvästä yhteistyöstä, joka sekin alkoi 1980-luvulla. Saarti muutti Jyväskylään opiskelemaan ja tutustui siellä Virtaseen, joka oli töissä yliopiston kirjallisuuden laitoksella.

Molemmat olivat kiinnostuneita sekä musiikista, että eri kulttuurien musiikki- ja kansanperinteestä, joten varsin pian he alkoivat myös musisoida yhdessä. Mukana oli myös Hannu Virtanen, Keijon veli. Tosin

Kirja kertoo 2000-luvun alkuvuosikymmeninä vaikuttaneen Kheta Hotem - yhtyeen tarinan. Yhtyeen musiikilliseen maailmaan ovat vaikuttaneet niin suomalainen kansanmusiikki kuin etniseen perinteeseen pohjautuva maailmanmusiikki. Sen lisäksi merkittävinä vaikuttajina ovat olleet blues, rock ja jazz - erityisesti kaikki kokeellisempi ja uutta etsivä musiikki ja sen eri tyylisuunnat. Kirja kertoo myös palan vastakulttuurisen musiikkimaailman ja sen kehittymisen historiaa viime vuosikymmeninä sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti.

BoD

9

789528

084792